A portrait of Roman Abramovich, a man with short grey hair and a beard, wearing a dark jacket. He is looking upwards and to the right. The background consists of horizontal blinds. The entire image is framed by a red border.

ROMAN ABRAMOVIČ: PUTINOVA PENĚŽENKA

Než vypukla válka na Ukrajině, nejskandálnější titulky kolem bohatého ruského oligarchy se týkaly buď nákupu další superjachty, nebo nové přítelkyně. Obvinění, že má na rukou krev, že peníze vydělal organizovaným zločinem? Ta jsou – nepochopitelně – nová.

Text:

Anastázie Harris

Když dlouholetý šéfredaktor Economistu odcházel do Bloombergu, při rozlučce se omluvil. Pokorně přiznal, že jako všichni ostatní přehlížel mávnutím rukou dlouhodobá varování kolegy Edwarda Lucase o tom, jak špinavé peníze bohatých Rusů mění hlavní město Británie ve zkorumpovaný Londograd.

Abramovič – a s ním další 2,5 tisíce bohatých Rusů – dostal takzvané zlaté vízum za to, že tu bude investovat. Po původu peněz nikdo nepátral.

Obzvláště anglická vyšší třída se vysloveně podbízel zbohatlíkům, kteří skupovali prvotřídní nemovitosti, své děti uplacirovali v nejlepších anglických školách a soudili se (s manželkami nebo jeden s druhým) u neúplatných britských soudů.

Když se v roce 2000 sešlo v luxusním hotelu na Park Lane několik desítek podnikatelů, už v lobby jste věděli, odkud jsou. Páchli potem, který jednoduše „překryli“ mrakem nejdražších francouzských parfémů. Ale ne na dlouho. Podnikaví (ti zchudlí) angličtí aristokraté rychle přišli s firmami, které i tomu největšímu ruskému kriminálníkovi s velkou peněženkou pomohly: nové způsoby, nová image, nový začátek. (Když oligarchovi Chodorkovskému vyměnili brýle a oholili knírek, náhle přestal vypadat jako gangster s komsomolskou minulostí.) A stovky špičkových právníků ze ctihodných firem se pak postaraly, aby si dotěrní novináři nemohli dovolit štourat se v nevábné minulosti čerstvých zbohatlíků.

Když Putinovi špioni otrávilí několik britských občanů v Salisbury, šokovaná premiérka Theresa Mayová bila na poplach a vyžadovala okamžitě sankce vůči drzému Rusku. Dnes víme, že pokladník Konzervativní strany ve stejnou chvíli přijímal statisíce liber od ruského sponzora. Abramovičovy miliardy (ukradené ruským daňovým poplatníkům) umožnily londýnskému fotbalovému klubu stahovat si po světě prvotřídní fotbalisty. Fanoušci Chelsea – klubu, jemuž se léta nedařilo – si rychle zvykli vyhrávat. Anglický fotbal zkrásněl. Proč se tedy pídít po podrobnostech typu, čím se tento tajemný chlapík, kterému v Kremlu přezdívali „pan A“, vlastně zabývá...

Nový důkaz

Investigativní program BBC Panorama tento týden s fanfárami odvysílal výsledek čtyřletého pátrání ohledně kriminálního podnikání jednoho z nejbohatších Rusů na světě. Reportéři obdrželi kopii dokumentu, který potvrzuje, že Abramovič ke svým miliardám přišel organizovaným zločinem. Totéž, ale mnohem podrobněji jsme se mohli dočíst už před několika lety v knize *Putinovi lidé* moskevské dopisovatelky Financial Times Catherine Beltonové. Stateč-

ROMAN ARKADĚVIČ ABRAMOVIČ (55)

Narodil se 24. října 1966 v Saratově v Sovětském svazu. Rusko-izraelský podnikatel židovského původu, který byl Velkou Británií v důsledku ruské invaze na Ukrajinu zařazen na sankční seznam proputinovských oligarchů. Působil také jako politik, bývalý gubernátor Čukotky. V současné době jde o 13. nejbohatšího Rusa. V přehledu nejbohatších lidí světa byl časopisem Forbes pro rok 2013 veden na 107. místě s odhadem majetku ve výši 10,2 miliardy dolarů. Jeho hlavní firmou je holdingová společnost Millhouse Capital. Je rozvedený a má šest dětí. Jeho poslední manželkou byla Daša Žukovová.

nou novinářku se Abramovič (s armádou nejlépe placených britských právníků) pokusil zastrašit a užalovat k smrti. Jeho nakladatele stál proces jeden a půl milionu liber. Ale začněme od začátku.

Jelcinova peněženka

Ruská veřejnost o Romanu Arkaděviči Abramovičovi poprvé slyšela v roce 1998, když byl zmíněn v televizi v pořadu *Itogi coby* „Jelcinova peněženka“. Ale ani rok poté neexistovala jediná jeho fotografie, kterou by mohla média použít. Když nabídli za jeho fotku milion rublů, konečně se objevila. Jedna, rozmazaná.

Abramoviče nakonec přemluvil jeho anglický PR manager (dnes poslanec Konzervativní strany), ať si nechá udělat sadu „pěkných záběrů“. Oligarcha byl poté zachycen „jak rybaří ve Finsku“, jak si užívá dovolenou v Antibes, jak pózuje s dětmi, jak je gubernátorem na Čukotce. Ale i fotografovaný Abramovič nadále zůstával žít ve stínu, a to i po roce 2003, kdy koupil Chelsea a přes noc se stal celebritou také na Západě. Fotbal Abramovičovi otevřel spoustu důležitých dveří, i pak ovšem „nesmělý“ oligarcha poskytl jen jediný rozhovor.

Takový příjemný chlapík

Abramoviče považovali za skromného, protože se skoro nikdy nedívá lidem do očí. Obléká se do značkového, ale vesměs volnočasového oblečení, v kravatě ho viděli jen jednou: v roce 2001, když byl jmenován gubernátorem Čukotky. Divoké party s potoky šampaňského, kokainem a modelkami nejsou jeho styl. Vodku nepije, příležitostně si dá sklenku červeného. Dokonce i fotbalisté jeho londýnského klubu si všimli Rusova asketismu. Někteří z nich se dokonce sami začali mírnit.

Abramovič se chová jako obyčejný chlapík, kterého jste zrovna potkali na ulici. Na zápasy Chelsea zval různorodou společnost. Třeba (v Londýně žijící) Jelcinovu dceru či svého rakouského kuchaře Christiana, který mu peče jeho oblíbený nekvašený chléb.

Abramovič drasticky změnil hospodářství Ruska, ale sám nemá změny rád. Marina Gončarovová, rázná odbarvená blondýna, která obsluhovala stánek v Moskvě, když tam prodával na ulici hračky, pro něj pracuje dodnes.

„Romek“ se narodil v roce 1966 a nebyl mu ani rok, když mu umřela máma. O otce přišel, když mu byly dva a půl. Ujali se ho strýc a teta, kteří měli sami dvě dcery. Vzdali se své ložnice a začali spát na gauči v obývací, aby „syn“ měl pohodlí. Naučili ho způsobně jíst a zdravit: „Vždycky zpomalil a řekl, dobrý den, zatímco ostatní děti jen prosvištěly kolem,“ vzpomíná sousedka z paneláku v Uchtě, kde vyrostl. „Vždycky se usmíval. To mu zůstalo. Když ho vidíte v televizi, usmívá se.“

Nevlídna Uchta měla svérázné obyvatel: většinou sem přišli z gulagu. Takže tu byla neobvyklá koncentrace disidentů nejrůznějších profesí. A mnozí byli Židé. Měli tu vynikajícího fotbalového trenéra, protože hvězdný hráč moskevského Spartaku upadl v nemilost KGB. Jinde v Rusku sovětský občané svůj židovský původ často tajili, Stalin označoval Židy jako „parazity bez kořenů“. Roman a jeho noví rodiče si ho – nezvykle – nechali naopak uvést i v pase.

Romanův strýc byl úspěšný spekulant, mladý Abramovič dostal vynikající lekci v podnikání. Podporovali přitom partaj, protože jim umožňovala lepší podmínky ke spekulacím. Roman tak byl první školák ve městě, který měl západní kazeťák. V roce 1974 ho poslali do Moskvy k babičce, aby měl lepší příležitosti. Tam se mu věnoval další strýc. Romanovi zasvětil víc času, než to dělá většina otců. Naděжда Rostovová, která ho učila od jeho jedenácti, tvrdí, že její láska a láska strýce Abrama umožnily Romanovi vyrůst ve výjimečného muže. Ale i ona připouští, že coby student byl nanejvýš průměrný. Ve výmluvách byl ovšem nesmírně vynalézacivý. Dnes má škola díky bývalému žákovi vlastní basketbalové hřiště, kuchyni a kantýnu dovezené z Itálie, hudební centrum, počítače, televizní obrazovky a všude naleštěné parkety. Když se však na Abramoviče obrátila jeho základní škola v Uchtě, nedostala ani rubl.

Protože ho nikam jinam nepřijali, Abramovič se po střední škole vrátil do Uchty, na zdejší vyšší průmyslovku. Opustil ji v osmnácti, když dostal povolávací rozkaz.

Přežil pověstnou šikanu sovětské armády – a projevil se jako mimořádně dobrý organizátor. Dokázal dát dohromady fotbalový tým, amatérské malíře i pravidelné výpravy na houby, které pak připravoval jako hotový gurmán. Abramovič v zeleném nepovýšil, ale potichu si udělal spoustu přátel.

Jeho první žena byla okouzlena jeho vybranými způsoby a tím, že vždycky nosil oblek: „I doma.“ Když ji požádal o ruku, zeptala se, jestli si musí vzít jeho jméno: „Samozřejmě že nemusíš, miláčku,“ odpověděl. Pak ale vážně zašeptal: „Jestli to ale neuděláš, svatba nebude.“ Ani v soukromí, ani v podnikání, Abramovič nebyl hrubý. Jenom skrytě hrozivý.

V osmdesátých letech Abramovič nakupoval zboží v Moskvě (cigarety, parfém, džiny), naložil je do auta a se ziskem je pak prodával v Uchtě. Začal prodávat hračky, pořídili si ladu... Jeho žena brzy zjistila, že podnikání miluje víc než ji a její dceru z prvního manželství. Rozvedli se.

Romana pak zaujala třidvacetiletá letuška Aeroflotu. Letušky byly zvyklé lovit mezi podnikateli, ale pohledný Abramovič je kupodivu nepřitahoval. „Něčím nám nesedl,“ vzpomíná

Prosinec 2010. Vladimir Putin (vpravo), blahopřeje ruské delegaci ke jmenování Ruska coby hostitelské země mistrovství světa ve fotbale v roce 2018. Zleva: Valerij Gergijev, Roman Abramovič a Valerij Šancev.

MISTR SVĚTA ZÁKULISNÍCH HER

Roku 2010 Anglie vyslala prince Williama, premiéra Davida Camerona a Davida Beckhama do Curychu, aby se ucházeli o pořádání mistrovství světa ve fotbale v roce 2018.

„Miluji fotbal, my Angličané milujeme fotbal,“ řekl princ William, „proto by pro nás bylo takovou ctí hostit mistrovství světa 2018.“ Sepp Blatter, tehdejší prezident FIFA, předstíral, že je okouzlen. Abramovič tam byl také. Přiletěl svým soukromým tryskáčem v doprovodu Igora Šuvalova, ruského místopředsedy vlády. Když se den chýlil ke konci a zatímco Beckham byl středem pozornosti v kongresovém sále, Abramovič odešel ve společnosti Blattera. Zmizeli ve výtahu na tajnou schůzku. Výsledkem bylo překvapivé udělení mistrovství světa Rusku. Abramovič předal Putinovu nabídku. Přišel s finančním ekvivalentem řízených střeň, britská delegace neměla šanci. Teprve teď se objevil dokument, který potvrzuje, co jsme si všichni dávno mysleli.

ná rozpačitě jedna z nich. Irina se ale nechala zvíkat a rychle se za něj provdala. Do rozvodu v roce 2007 měli pět dětí, všechny chodily do školy v Anglii.

Politik s malým p

Pro knihu britských novinářů *Abramovič: Miliardář odnikud* jeden západní podnikatel (donedávna) sídlící v Moskvě podal následující vysvětlení: „Pro porozumění tomu, kdo je Abramovič, je potřeba si uvědomit, že není podnikatel, spíše politik s malým p.“ Abramovičovy velkopodniky řídí týmy schopných manažerů. Romanovým úkolem je zůstat v přízni Kremlu. V tom spočívá jeho genialita.

Ti, kdo byli méně obratní, skončili s konfiskovaným majetkem a ve vězení. Jiní, jako třeba Abramovičův mentor a posléze protivník Boris Berezovskij, byli nuceni utéct do exilu. (Berezovskij se v Londýně s Abramovičem neúspěšně soudil o svůj podíl v Sibněftu a za nevysvětlených okolností tu zemřel.)

Abramovič jako jeden z mála nikdy nezapomněl, že Putinovi patří ruská vězení. Když ho Berezovskij přemlouval, ať spolu vytvoří opozici vůči Putinovi, Abramovič na to neřekl nic. Ve skutečnosti byl už s někdejší kágébakem spřažený.

Když později Putin potřeboval pomoc v zákuclisí, Abramovič se ukázal jako schopný konspirátor. Je nesmírně trpělivý, nenechá se vyprovokovat. „Někdy to pro něj vypadá špatně – ale ve skutečnosti je už několik kroků napřed.“

I své nejbližší ale zaskočil, když se dal otevřeně na politiku a nechal se zvolit gubernátorem Čukotky. Místní propadli kouzlu jeho miliard a snění, co se s nimi dá dokázat. Oligarchové, kteří se zatím snažili dělat politiku v Moskvě, narazili na Putinův odpor. Abramovič mu naopak zůstal blízký, a ještě dokázal zvýšit profit Sibněftu prostřednictvím mimořádně výhodných daní. (Když byl gubernátorem, spore zalidněné regiony byly méně daněné.)

Černé zlato a jeho hlavní zlatokop

Abramovič byl jedním z mála, kdo s nastartovanými reformami začátkem devadesátých let pochopili, jak oslnivé možnosti obnáší prodej ropy. Když SSSR zkolaboval, Jelcin o ropě nepřemýšlel. Vládě trvalo notnou dobu uvědomit si, že hlavní není mít kontrolu nad těžbou, ale nad vývozními licencemi. Ti, jimž se podařilo s ropou obchodovat v tomto období, vydělali obrovské peníze.

Abramovič měl jasno i v tom, že ropa byla nejsnáze obchodovatelná komodita na Západě. Bylo jen potřeba podmazat příslušné úředníky, kteří si byli vědomi ceny svých razítek.

V roce 1992 ruská policie pětadvacetiletého Abramoviče zatkla. Místní detektivové vyšetřovali krádež vlaku naloženého naftou. Roman

Abramovič byl hlavním podezřelým. Osobně totiž s pomocí falšovaných dokumentů zařídil změnu trasy vlaku směrem na Rigu, kde byla nafta prodána. Přestože ho zavřeli do vězení, nikdy nebyl obviněn. Abramovičovi právníci tvrdí, že šlo o nedorozumění, „záležitost se vyřešila“. Dokument, který získala BBC, ale dokládá, že byl dlouhodobě držen ve vazbě.

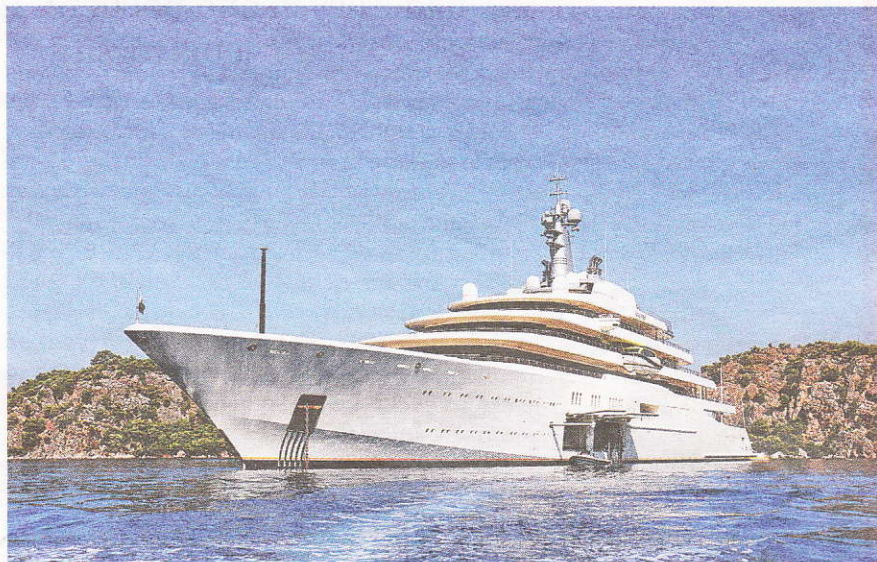
Jurij Skuratov, státní zastupitel v letech 1995 až 2000, řekl pořadu Panorama, že Abramovič byl ve velkém konfliktu se zákonem, vyšetřovali ho, šlo o kriminální případ. Byl na něj dokonce vydán zatykač. Ale později celý případ beze stopy zmizel.

V polovině devadesátých let vládě patřil rozsáhlý naftový průmysl. Abramovič přišel s nápadem, který by mu umožnil ložiska kontrolovat. Stačilo přesvědčit vládu, aby sjednotila nejrůznější vrty do jedné velké společnosti a tu pak prodala. Cena se dohodne předem a šťastným kupcem bude Roman Abramovič. Roman Arkadějič byl čilý obchodník s ropou, žádný snílek. Věděl, že potřebuje někoho, kdo by mu pomohl politicky nápad v Kremlu prosadit. Ten někdo byl Boris Berezovskij. Oba muži pochopili, že Jelcin nejvíc naslouchá své nejstarší dceři. Zahrnuli ji dary. A hosté na její dače považovali Abramoviče za kuchaře nebo číšníka. Byl jí vždycky k ruce.

Aby troufalý plán ambiciózního podnikavce mohl fungovat, Berezovskij doporučil podplatit vlivného kremelského úředníka. Abramovič dostal za úkol poskytnout za tímto účelem deset milionů dolarů. Plán Abramovičovi a Berezovskému vyšel. Vláda odsouhlasila kombinování různých vrtů do jedné obrovské firmy: Sibněft. A pak došlo k fingované aukci. A tu Abramovič vyhrál. Navíc: většina peněz, které Abramovič použil k nákupu Sibněftu, mu byla poskytnuta ruskou vládou. Dokument obdržení BBC uvádí: ... krátce před aukcí... ministr složil 137 milionů dolarů ze státního rozpočtu... na účet do banky... A banka je pak půjčila Abramovičovi. Jurij Skuratov potvrdil, že peníze na aukci Abramovičovi poskytl stát: „Nikde jinde by nic podobného nebylo možné. Hotové absurdní divadlo. Nicméně takto to proběhlo.“

Vyšetřování zastaveno

Ruští daňoví poplatníci byli okradeni o 2,7 miliardy dolarů. Policie údajně chtěla Abramoviče odsoudit za zpronevěru. Doslova za „zpronevěru organizovanou kriminální skupinou“. Z tajného dokumentu vyplývá, že Abramovič byl ale chráněn prezidentem Jelcinem. Dokumentace, která by mohla poškodit „pana A“, byla přesunuta do Kremlu a vyšetřování bylo zastaveno. Zatímco Skuratov byl propuštěn, Berezovskij a Abramovič získali za 200 milionů dolarů a společnost, která pět let nato měla hodnotu patnáct miliard.

S druhou ženou, bývalou letuškou Aeroflotu Irinou (na snímku z roku 2004), se Abramovič rozvedl v roce 2007 a oženil se s Darjou Žukovovou. I toto manželství se rozpadlo, Žukovová posléze odcestovala do USA, kde žije po boku celebrit.

Dole Abramovičova luxusní megajachta Eclipse kotví u pobřeží Egejského moře v roce 2014.

Abramovič je teď na útěku, ve spěchu přesouvá své superjachty – opatřené neprůstřelnými skly, ponorkami a přistávacími plochami pro vrtulníky – do přístavů, kde mu je nezabaví. Naposledy byl viděn v Moskvě ve společnosti někdejšího německého kancléře Schrödera, který se zasloužil o výstavbu obou plynovodů z Ruska. Abramovič ještě v osmatřiceti vetoval každého ministra první Putinovy vlády. Prověrkou byla pověřena KGB – a pan A. Do Kremlu dochází už třicet let. A například španělské orgány trestního řízení oligarchu Abramoviče výslovně považují za manažera Putinových privátních ekonomických zájmů. Stručněji: za Putinovu peněženku.